

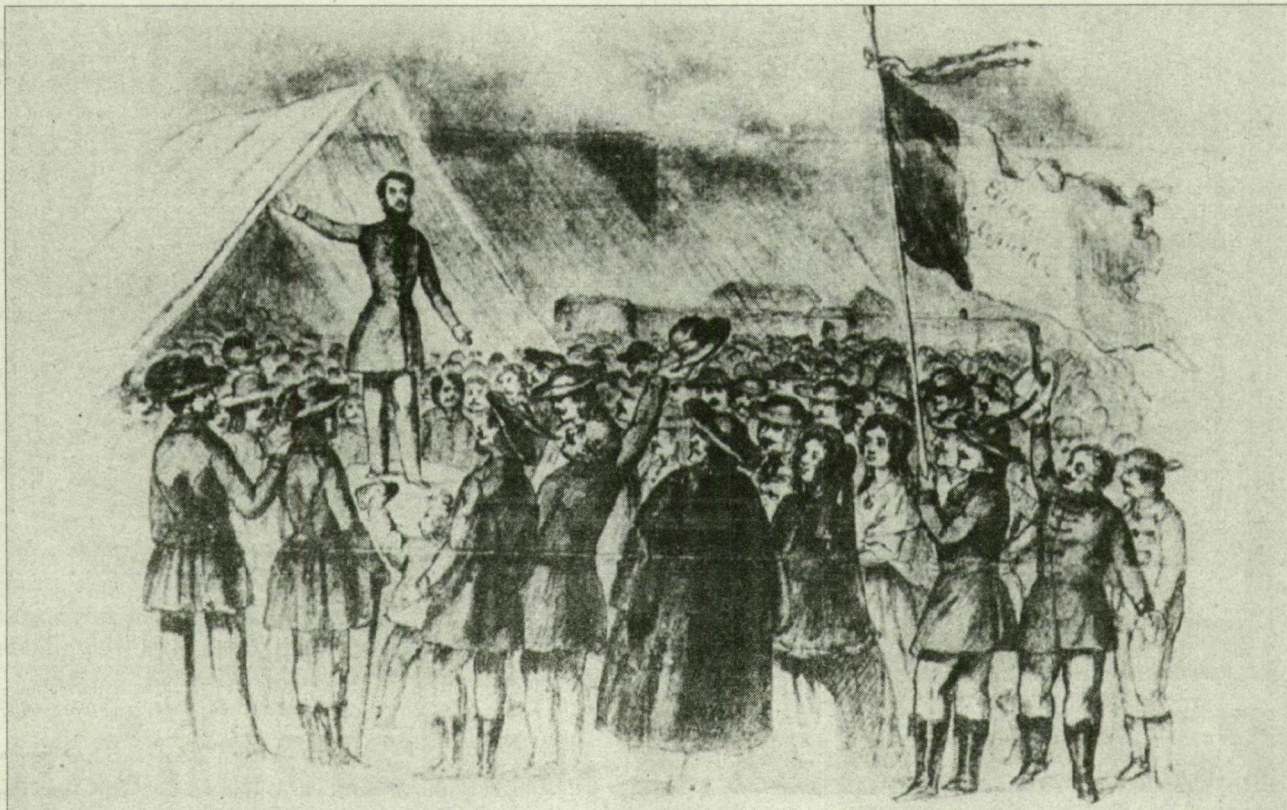

■ 1848. március 15-e híre gyorsan elterjedt szerte az országban. Pesthez közeli városokban, helységekben már másnap értesültek Petőfiék nagyszerű vívmányairól, míg a távolabbi községek, falvak lakói csak napok múlva hallották meg a forradalmi eseményeket. Szegeden a tiszai hajóállomáson március 17-én a délutáni órákban lelkes tömeg várakozott. A „Pannónia” gőzös kikötését várták, újabb híreket akartak tudni a nyugat-európai forradalmi hangulatokról. A hajón érkezéskor tudták meg, hogy nemcsak Milánóban, Párizsban, Berlinben, hanem Bécsben és Pesten is kitört a forradalom. Ez a nagyszerű hír óriási lelkesedést váltott ki a szegediek körében. Az utasok egyike-másika hozott különféle nyomtatványokat is, a szabad sajtó első termékét: a 12 pontot és a Nemzeti dalt.

A hajón sürgőnyt is kapott a főbíró, de a távollétében Tari Pál főkapitány vette át. A pozsonyi országgyűlésről küldték azt Rengey és Wöber követek, s az alábbiakat tartalmazta:

„Hazánk újjászületésének órája megkondult; a magyar Haza 300 éves küzdés és szenvedés után egy nagy és dicső jövőnek nézhet elébe, a régi átok szűnni kezd. A bécsi abszolutikus kormány megbukott, herceg Metternich, ezen átkos rendszer megszemélyesítője, többé Istennek hála, nem miniszter...”

A levél részletesen foglalkozott még a sajtó és lelkiismereti szabadsággal, az évenkénti országgyűléssel, Erdély visszacsatolásával, a magyar minisztérium felállításával, továbbá, hogy az országgyűlés feliratot készít és továbbítja az uralkodóhoz. Az utcákon tolongó, gyülekező sokaság követelte, hogy Szegeden több

Kossuth toborzóbeszéde Szegeden, 1848. X. 4-én. Ismeretlen mester rajza

Március 15-e hatása Szegeden

helyen is olvassák fel a sürgőnyt, s a 12 pont tartalmát, s a Nemzeti dalt. Ezek ismertetését határtalan üdvívalgás követte. A legélénkebb volt az élet az Apponyi Albert utcában a Fekete-kutya vendéglőben. Ott gyűltek össze a város akkori tisztségviselői, a főbíró, és a tanácsnokok. Március 18-án népgyűlést hirdettek. Március 17-én nemzetiszínű zászlókat lobogtatott a szél mindenfelé, a polgárok kokárdákat tűztek a kalapjukra, ruháikra.

A városháza épületében színelőadást tartottak, de a tömeg ide is benyomult és Dáni Ferenc lelkészesében hirdette a szabadság, egyenlőség, testvériség jelszavait. Másnap a tanács épülete előtt megjelent Szabó Péter, Bérczy Antal, Zsótér Andor és Dáni Ferenc, kérték a magyar zászló azonnali kitűzését s a népgyűlést megtartását. Mivel Szegeden azon a napon hetivásár volt, rengeteg ember jelent meg a gyűlésen. Felolvasták az előző

napon kapott sürgőnyt, ismerítették a pesti forradalmi eseményeket. A tömeg ismét ujjongott, a lelkesedés a tetőfokára hágott, amikor kihirdették a cenzúra eltörlését, kikiáltották a sajtószabadságot.

Döntöttek a nemzetőrség megszervezéséről és a város kivilágításáról. Kimondták, hogy a következőkben a tanács-, a községi és „elegyes” ülések nyilvánosak és az országos jelentőségű ügyeket a népgyűlés elé kell terjeszteni.

Március 19-én minden házat fellobogóztak, a templomokban hálaadó szentmisét tartottak. Március 20-án megérkezett István főherceg nádorrá és gróf Batthyány Lajos miniszterelnökké való kinevezésének a híre. Szeged lakossága ezeket a nagyszerű híreket fátylós felvonulással ünnepelte. Osztrovszky József kezében a trikólórral – amelyet az első felelős magyar miniszterelnök arcképe díszített – szónoklatot tartott. Beszédében az ország-

gyűlés és a kormány iránti hűségre hívta fel a lakosságot. A polgárőrség zenekara fátylós menet élén járta be a várost.

A következő napokban elkezdtek a nemzetőrséget szervezni. Zömmel a fiatalok jelentkeztek, mintegy 170 főnyi iratkozott fel csak a bölcsész-karról és a tanítóképzőből.

A szegedi nemzetőrök első parancsnoka Korda János őrnagy lett. A szerveződéssel odavezényelt altisztek és tisztek képezték ki. A nemzetőrség bázisáról szervezték meg Szegeden a később oly híressé vált 3. (fehértollas) zászlóaljat, melynek első parancsnoka Damjanich János alezredes, majd Bobich János alezredes volt. Eredményesen szervezték szintén Szegeden a Gorove Antal őrnagy parancsnoksága alatt küzdő 103. honvéd zászlóaljat.

A Szegeden toborzott önkéntes nemzetőrökből szervezték a Földváry Sándor őrnagy parancsnoksága alatt harcoló 104. honvéd zászlóaljat is. Ez a csapat vitézül és hősiességgel küzdött a szenttamási földvár elfoglalásánál. 1848. szeptemberében Kossuth toborzóörűtja során Szegedre is eljutott és hívó szavára több ezren jelentkeztek különböző népfelkelő, lovas és gyalogos alakulatokba is. A szegediek megértették a haza hívó szavát, azért is fogtak fegyvert, hogy a magyar függetlenséget, az ország szuverenitását megvédjék. A szegediek ott küzdöttek a téli és a tavaszi hadjárat minden jelentősebb ütközetében. A harcok során nem kimélték véruket s az életüket sem. Ha kellett, életüket áldozták a haza szent földjének megvédése során.

Kenyeres Dénes

Petőfi a követünk

■ Vígorg nem Barguzin, nem is rokona, ne is keresse senki Szibériában. Közös vonás az lehet a kettő között, hogy testi valóságában egyikben sem járhatott táltoslelkű költőnk, de ezen az alapon kismillió város kerülhet egymás mellé a világon. Dániában keresse, aki valóban kíváncsi rá, a félsziget északi megyéjének a székhelyvárosa. Neve, ha jól emlékszem rá, magyar fordításban talán szent helyet jelent.

Hagyománytisztelő lelkemet áhítat önti el, ha szent helyről hallok, de most hamarabb szállt rám az áhítat. A meglehetősen komor téglázású megyeháza egyik U-alakú beugrójában, lépcsőlejáró alján, ismerős fizimiskájú szobrot láttam. De hasonlít a mi Petőfi-finkre! Ahogy haladok lefelé a borongós ég alatt, úgy növekszik lelkesedésem. Már a fölírás is olvasható: S. Petőfi. A dánok másként írják az ő-t, de itt magyarul van, és ennek is lehet örülni. Ahogyan viszont örömmöm növekszik, úgy nő értelmességem is.

Dánia előttünk nem hangoztatja, hogy a nyugalom országa, de nem is tagadja. Ugyanaz a királyi ház van uralmon ma is, ha csak jelképes is már az uralkodása, amelyik megalapította valamikor a királyságot. Egyetlen parasztfölkelést tart

számon történelme, és abban az a furcsaság is megesett, hogy a király is paraszttá vált arra az időre. Levették azt is, mint minden parasztlázadást, és emiatt néhány évre szűntelt a királyság is. Forradalmakat csak hírből ismer a dán nép, közléről nem volt alkalma megtapasztalni. Az európai forradalmi hullámoknak is legföljebb a szele ért el eddig, jó néhány reformban megtestesülve aztán nyugvóponttra is jutott. Mit keres akkor itt a mi Petőfi-fink? Történelmünk legfényesebb csillagzataként él bennünk Negyvennyolc, még az évezred és az évszázad is elmarad, és ennek tündöklő üstököse annyi év után is a fiatal költő. Versek zsonganak azonnal lelkünkben, ha csak a nevéet kimondjuk, és biztosan kimondjuk, ha Negyvennyolc szóba jön. Mit értenek meg ebből a dánok? Lefordították egyáltalán legveretesebb verseit? És ha lefordították, ismerik? Ha ismerik, megértik? Kötetre való kérdést cipelt meg magammal a lépcsőn fölfelé, visszaúton. Sajnos, nem volt alkalmam rá, hogy bárkinek is föltegyek egyet is.

Bács-Kiskun megye testvéremegyéje lett Vígorg megye. Ajándékozási gesztus hozta a szobrot Kecskemétre, és kedveskedő cselekedet elfogadta a másik oldalon. Nem hiszem, hogy kihallik itt belőle a Szeptember végén bája, vagy az Akasszátok föl a királyokat tüze. Lehet, hogy a helyi protokoll állította mindjárt a megyeháza tövébe, lehet, hogy éppen az ellenkezője: itt nem tűnik föl annyira. Ha valaki lekocog a lépcsőn, és megnézi, legföljebb annyit sejt meg belőle, valami magyar volt. Ha megsejti azt is. Mert az ő betű egyedül nem árulkodik.

Hogy mekkora magyar volt? Nagyranóvó szegény dánok, nem tudhatjátok. Pálffy Gusztáv szobra. Követésbor.

Horváth Dezső

A szabadságharc mérnökei

Az 1848-i polgári forradalom védelméért, a Habsburgok és szövetségeseik ellen kibontakozott szabadságharcban számos mérnökember vívott nemes küzdelmet, szolgált a magyarság ügyét.

A honvédsereg tábornokai részeként alakult meg a hadmérnöki kar, amely később önálló egységként szerepelt. Parancsnokok előbb Gaál Miklós, majd Török Ignác tábornok, akinek működése alatt mintegy ötven mérnök tiszttel dolgozott. Török Ignác hadmérnök tábornokot az aradi vértanúk között másodikként akasztották fel. Szegeden lak-tanya őrzi nevét.

a Délvidéken és a tavaszi hadjárat ütközetében, majd Buda bevételénél az elsők között tört be a várba. Ekkor figyel fel rá Görgey Artur, és mindjárt magasabb sarszit kapott.

Garibaldi önkéntesei között, Klapka légióiban további mérnököket találunk, miként a két Beszédest, Józsefet és testvérét, az egykori szegedi piarista kredenciális diákokat, akik hazánk kiváló alkotó mérnökeivé váltak később. Igazán sajnálhatjuk, hogy a szabadságharcot mérnök-századosként végigharcoló, Szentesen élt, és ugyanott 1887-ben meghalt Kosztka Károly golyószórója a harcokban nem kaphatott alkalmazást.

Görgey Artur, ez az igen érdekes személyiség is tulajdonképpen mérnök volt, a prágai egyetemen szerzett vegyész-mérnöki diplomát. A nemzetközi szakmai irodalom is jegyzi. Ő fedezte fel a laurilsavat, de több más szakmai kérdésben is tett új megállapításokat.

Meg kell említenünk Asbóth Lajos honvéd tábornokot, aki Debrecenben téparancsnok, majd a bánási bányakerületi

nemzetőrség parancsnoka. Világos után halálra, majd 18 évi várfogságra ítélték. Szintén mérnök tiszttel volt a szabadságharcban Asbóth Sándor, Klapka hadmérnöke, később Kossuth számszorgója. Meneküléskor ő ásta el a koronát Orsovánál. Kossuthot követte az emigrációban, az USA-ban telepedett, ahol emlékként dolgozott, és elkészítette New York városfejlesztési és rendezési tervét. (Ezeket világgialításokon is bemutatták!) Lincoln hadseregében a polgárharc egyik nagy vezére volt, dandártábornokként. Később USA-beli diplomata. Jubál Károly mérnök tiszttel, a szabadságharc ideje alatt Kossuth gyermekeinek nevelője, szenvedélyes összeesküvő a Habsburgok ellen. 1853-ban felakasztották. Kazinczy Lajos, Kazinczy Ferenc legkisebb fia, honvéd tábornok. Klapka hadtestében szolgált, majd a Felső-Tisza-vidéken tábornok. Görgeyvel kellett volna egyesülnie, de ebben az oroszok megakadályozták. Zsibón tette le a fegyvert. 1849-ben főbe lőtték. Jó mérnöki vénákkal rendel-

kezett Gábor Áron tüzér őrnagy, az önálló székely tüzérőrség megeremtője és főparancsnoka.

1848 májusában az erősödő szerb mozgalmak miatt Szegeden is megkezdődött a honvédség és a nemzetőrség szervezése, megalakult a hadi bizottság, és nem sokkal később több ezer ember harcra készen állt, csakhat a fegyverrel voltak híján. A fegyverekkel történt ellátásban nagy szerepet kaptak a hadmérnökök, elsődlegesen a muníciókkal való biztosításban. A szegedi nemzetőrségben kiváló Földváry Sándor honvéd ezredes volt.

A sok küzdelem, a lelkes hazafiúi lelkesedés azonban 1849. augusztus 5-én végképp meghalt. Haynau igen súlyos csapást mért az igen rosszul taktikázó Dembinszky-vezette magyar erőkre. (Dembinszkyt Teleki László hívta hozzá a párizsi emigrációjából.) Ezzel Szegeden és környékén a szabadságharc befejeződött, a több mint négyezernyi halottat az újszegedi kamaratöltés lábánál közös sírnak adták, kik itt a világszabadságért is haltak. Dembinszkynek, Guyon Richardnak és az olasz Monti ezredesnek sikerült menekülnie. Ezzel a csatával Szeged térségében minden egész eltört, minden szabadságvágy semmivé lett, és következett a megtorlás. (A csata kimenetelét Haynau a szegedi városháza tornyából nézte, be is lőtték a tornyot, de Haynaut nem találták el.)

Az újszegedi csata elesett harcainak emlékére a szőregi főterén szerény emlékmű áll. E nagy csata emlékét örökíti a szegedi Aradi vértanúk terén lévő emlékoszlop is, Bajza József soraival.

A magyar hadmérnökök sokszor még a pokol szörnyeivel is küzdöttek, csakhat a diadal...

Bátvai Jenő